

Kitap – durmuş tümlügini ýagtyldýan otdur!

Category: Edebi makalalar, Goşgular, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Kitap – durmuş tümlügini ýagtyldýan otdur! KITAP – DURMUŞ TÜMLÜGINI ÝAGTYLDÝAN OTDUR!

Çepeř edebiýatyň adam aňyna edýän täsirini adaty ölçeg bilen ölçäp bolmaýar. Sebäbi edebiýat adam aňy, onuň iň ince duýgulary bilen iş salyşýar. Adamzadyň aň-düşünjesiniň ösüp, şu gunki derejesine ýetmeginde cepeř eserleriň rolunyň ägirt uludygyny hiç kes inkär edip bilmez. Çepeř eserleriň adamynyň duýgy-düşünjesini kämilleşdirip, oňa durmuşda dogry ýoly saýlamaga kömek edýänligi ikuçsyz. Çepeř sözüň güýji türkmen ýazyjysy Nurmyrat Saryhanyň meşhur "Kitap" hekaýasynda örän aýdyň görkezilýär.

"Kitap" hekaýasynyň baş gahrymany, durmuşyň agyr keşigini egninde çekip ýören ýonekeý gumly türkmen bir gezek oba gelip, öz tanşynyňkyda düşleýär. Ol öýde şol gije goşgy-gazaly söýyänler ýygnanýar we Magtymgulynyň goşgulary okalýar. Gumly türkmen ol goşgulary uzak gije demini alman diňleýär. Goşgularda öz derdine duýgudaşlyk tapýar, olaryň hut özi üçin ýazylan ýaly şeýle mähremdigine, ýürekdeşdigini görýär. Ol dünýä ineli bări durmuşyň agyr ýükünüň astynda, emma öz derdini, arzy-halyny beýan edip bilenok... Ol öz ýükünü edil gumdan idip gelen düyesi ýaly sessiz-üýnsüz çekýär. Şeýdibem ol ahyr bir gün bu dünýäden ötüp gitmeli. Ol öz derdini hiç haçan bu dünýä düşündiribem, agyr gussasyny söz bilen beýan edibem bilmez. Emma, ynha, bu kitapda kimdir biri, hamana, gündelik onuň ýanynda gezip ýoren ýaly, onuň ölüm kyssasyny ýazypdyr. Bu sözleriň, bu şahyrana setirleriň güýjuni diýsene!..

Sada türkmen ýigidı bu waka haýran galyp, aňyrsyna çykyp bilenok. Ömründe birinji gezek öz derdiniň ýazmaça beýanyny diňläp, uzyn gije uklap bilenok. Ertesi irden ol: bu kitabyň

bahasyna pul ýetermikä? – diýip, öý eýesinden soraýar. Onda golýazmanyň eýesi degşip: bu kitabyň bahasy köşekli düye bolar – diýýär. Gumly türkmen ol kitaby şol bada Hudaý bilen aradaky ýeke-täk köşekli düyesini berip, satyn alýar. Çeber edebiýatyň güýjüni şundan gowy beýan etmek, belki, mümkünem däldir?

Edebi eserler aýratynam ösüp gelýän ýaş nesliň duýgy-düşünjesine örän güýcli täsir edýär. Her döwrüň öz söygüli, meşhur kitaplary, edebi gahrymanlary bolýar. Her döwür özüne mynasyp kitaplary öňe çykarýar. Kitap – durmuşyň tümlüğini ýagtyldýan otdur! Çeber edebiýatda adamzadyň durmuş tejribesi jemlenýär. Ol tejribe diňe bir akyl-parasatdan ybarat däl, bahasyna ýetip bolmajak ägirt uly duýgy tejribesini-de öz içine alýar.

Kitabyň terbiýeçilik roly agzalanda, elbetde, muny ýontem göz öňüne getirmek bolmaz. Çeber edebiýatda: "Eýtseň – gowy adam bolarsyň, beýtseň – erbet adam bolarsyň!" diýip, gönümel akyl öwredilmeýär. Oňa derek edebi gahrymanlaryň ykballary arkaly ýagşy bilen ýamanyň arasyndaky tapawut görkezilýär. Şol tapawudy okyjynyň özi yzarlamaly, seljermeli, tapmaly, anyklamaly. Ýagşa eýerjekmi ýa-da ýamana – muny hem okyjynyň özi kesgitlemeli.

Kitap okamagy söýyän adamlaryň hemmesi çeber eserlerdäki ýagşy adamlaryň göreldeşine eýerýändir öýtmek, türkanalyk bolar. Eger kitap okaýanlaryň hemmesi uçdantutma ýagşy görelrä eýerýän bolsadylar, onda dünýede erbetlik galmazdý! Erbet adamlary barmak basyp sanaýmaly bolardy. Emma durmuş hemişe çakyňdan çuň, çylşyrymly hem köptaraply, ol gapmagarşylyklardan doly. Iň gowy kitaplardan iň erbet gahrymanlary özüne görelde edinýänleriň hem bardygyny unutmaly däl. Sebäbi çeber kitaby okamak – kim üçin dünýä akyl ýetirmegiň, kämilleşmegiň usuly, kimler üçinem – diňe güýmenje.

Adamlara hakyky çeber eserleri, beýik şahsyýetleriň ýazan çuňňur manyly kitaplaryny okamaga mümkünçilik döretmek – bu durmuşda ýagtylygy artdyrmakdyr, goripligi, dönükligi, ikiýüzliliği, ýaranjaňlygy, namartlygy, gepiň gysgasy – tümlüğü burça gabamakdyr.

Ak WELSAPAR.

04.09.2020 ý. Edebi makalalar